

Danuta Murzynowska
Joanna Potęga
Biblioteka Narodowa

Nie tylko biblioteka cyfrowa ? - rzecz o bibliotecznych wystawach wirtualnych

Biblioteka, podobnie jak muzeum czy uczelnia, przez szereg lat funkcjonowała w mentalności ludzkiej jako budynek - świątynia nauki, wiedzy, sztuki, kultury. W latach dziewięćdziesiątych XX w. w obrębie bibliotek zaobserwować można początek wewnętrznego ruchu, polegającego na odchodzeniu od klasycznej formy architektonicznej i tradycyjnych sposobów prezentowania zbiorów. Ruch ten sprawił, że w chwili obecnej mamy do czynienia niejako z końcem biblioteki w jej podstawowej formie - niemal wszystkie biblioteki funkcjonują również wirtualnie, w sieci WWW. Decydują o tym zarówno względy praktyczne, jak i przemiany kulturowe oraz oczekiwania czytelników związane z tworzeniem się społeczeństwa informacyjnego. Od ilości i różnorodności usług oferowanych przez Internet uzależniony jest nie tylko status biblioteki, ale i jej użyteczność dla środowiska, w którym działa. Nikt nie ma już dziś wątpliwości, że biblioteczna witryna jest wizytówką biblioteki i odgrywa dużą rolę jako narzędzie promocji.

Strony internetowe zarówno zagranicznych, jak i polskich bibliotek zazwyczaj są do siebie podobne. Zwykle znajdują się na nich podstawowe informacje o bibliotece, rodzajach zbiorów i czytelnikach, linki do katalogów komputerowych, baz danych, niekiedy czytelnicy mają też możliwość zdalnego zamawiania książek. Coraz więcej tworzy się także bibliotek cyfrowych, oferujących użytkownikom nieograniczony dostęp do zdigitalizowanych zbiorów, zdarza się, że biblioteki dają możliwość wysyłania zapytań, a nawet czatowania z bibliotekarzem. Powszechnymi informacjami zamieszczanymi na stronach internetowych bibliotek są również te o wydarzeniach odbywających się w placówkach, zwłaszcza o aktualnych wystawach. Poszukiwania nowych form promocji zbiorów, a może bardziej - intensywny rozwój narzędzi informatycznych i coraz powszechniejsze ich stosowanie przywiodły do powstania koncepcji tworzenia wystaw, które dostępne byłyby również w cyberprzestrzeni, a nie tylko w budynku biblioteki. Obecnie, obok wyżej wymienionych elementów, dodatkowo na stronach WWW bibliotek można znaleźć wystawy wirtualne. Zmieniennym jest jednak fakt, że ekspozycji tych jest znacznie mniej na stronach internetowych polskich bibliotek niż na witrynach bibliotek zagranicznych. Być może dzieje się tak, ponieważ większość środowiska bibliotekarskiego skupiła się obecnie na zagadnieniach związanych z tworzeniem bibliotek cyfrowych i nie docenia wystaw wirtualnych, a być może też nie ma świadomości, jakie możliwości one niosą. Takemu stanowi rzeczy trudno też się dziwić, z uwagi na brak łatwego dostępu do polskojęzycznych opracowań na ten temat. Wyjaśnienia terminu "wystawa wirtualna" nie znajdziemy w żadnym słowniku, encyklopedii, czy nawet wpisując je do kilku różnych wyszukiwarek internetowych. Sytuację dodatkowo komplikuje fakt, że "wystawy wirtualne" są zjawiskiem nowym i wciąż ewoluującym wraz z całą technologią informatyczną.

W środowisku bibliotekarzy spontanicznie używane są, niekiedy zamiennie, trzy terminy, których znaczenie nie zawsze jest precyzyjnie rozgraniczone. Mowa tu o pojęciach: biblioteka cyfrowa, kolekcja tematyczna oraz wystawa wirtualna. W zrozumieniu, czym jest wystawa wirtualna, pomóc może naszym zdaniem ukazanie, czym różnią się od siebie te trzy pojęcia. Otóż bibliotekę cyfrową rozumieć można jako istniejącą w cyberprzestrzeni analogię biblioteki rzeczywistej. Jej funkcją jest udostępnianie skatalogowanego zbioru zdigitalizowanych obiektów. Z założenia musi być ona uniwersalna i przeszukiwalna (ideałem, do którego należy dążyć, jest przeszukiwanie pełnotekstowe). Kolekcja tematyczna natomiast, to twór pośredni między biblioteką cyfrową a wystawą internetową. Różni się ona tym, że jej zakres i zasięg ograniczony jest tematycznie do jednego zagadnienia lub jednego typu zbiorów. Podobnie jak biblioteka cyfrowa musi być ona przeszukiwalna, opatrzona jest jednak komentarzem charakteryzującym wyselekcjonowany zbiór. Wystawa wirtualna, a w szczególności taka, która od początku tworzona jest na potrzeby Internetu, nie będąca wyłącznie "pokłosiem" czy reklamą wystawy rzeczywistej, nie musi spełniać wymogu pełnej przeszukiwalności. Jest ona, podobnie jak kolekcja tematyczna, wyselekcjonowanym zbiorem eksponatów, posiada jednak bardzo rozbudowane komentarze, charakteryzujące zarówno cały zbiór, jak i omawiające szczegółowo każdy prezentowany na tej wystawie eksponat czy całą ich grupę.

Wystawa wirtualna jest dziełem autorskim, może, ale nie musi być "dopasowana wyglądem" do koncepcji graficznej strony biblioteki, na której jest zamieszczona, nie jest ograniczona plastycznie i może stać się ona sama w sobie dziełem sztuki. Przedstawionych wyżej wyjaśnień nie należy traktować jako definicja *sensu stricte*, nie opisują one, bowiem całej złożoności zjawiska, a są jedynie próbą nakreślenia, czym są inicjatywy potocznie określane mianem bibliotecznych ekspozycji internetowych. Jedną z nielicznych w Polsce prób mających na celu

zdefiniowanie, czym jest wystawa wirtualna w rozumieniu wystawy bibliotecznej podjęto w publikacji Agnieszki Wandel pt. *Wystawy wirtualne - nowa forma popularyzacji książki i bibliotek (na przykładzie stron www bibliotek francuskich)*^[1]. Według autorki wystawą wirtualną nazywać można *prezentację w Internecie zdigitalizowanych dokumentów (głównie ikonograficznych) i towarzyszących im tekstów objaśniających, tworzoną przez instytucję w oparciu o własne zbiory. Funkcja bibliotecznych ekspozycji wirtualnych sprowadza się do udostępniania szerokiej publiczności rzadkich i cennych dóbr kultury dostępnych do tej pory tylko nielicznym w celach: dydaktycznych, pokazowych, informacyjnych i propagandowych. [?] biblioteczna ekspozycja wirtualna często jest przedłużeniem rzeczywistej wystawy mającej miejsce w murach biblioteki, choć zdarzają się też wystawy tworzone wyłącznie na potrzeby Internetu*^[2].

Definicja ta jest dość precyzyjna i ponieważ wystarczająco dokładnie opisuje prezentowane w tym artykule zjawisko, to w dalszej jego części pisząc o wystawie wirtualnej będziemy rozumieć ją właśnie w ten sposób.

Jak już wspomniano, wiele bibliotek zagranicznych uatrakcyjnia swoje witryny internetowe, udostępniając na nich wirtualne wystawy. Wśród nich prym wiodą ksiąznice narodowe oraz duże biblioteki uniwersyteckie, ale nie brak też w tym gronie mniejszych, ale prężnie działających bibliotek lokalnych. Informacje o dostępnych wystawach wirtualnych zazwyczaj zamieszczane są dziale ogólnym wystaw bibliotecznych (np. University of Pennsylvania Library Exhibits: Virtual Exhibitions <http://www.library.upenn.edu/exhibits/rbm/gallery.html>), choć coraz częściej stanowią one jeden z elementów kolekcji cyfrowej tworzonej przez daną placówkę (np. National Library of Estonia Digital Collections / NLE E-exhibitions <http://www.nlib.ee/17538>). Niektóre biblioteki umożliwiają dostęp z dwóch różnych miejsc, np. w National Library of Australia informacje o wirtualnych wystawach zamieszczone są w *Digital Collections* oraz *News & Events*.

Rys. 1. Strona wystaw wirtualnych w National Library of Australia
[<http://www.nla.gov.au/exhibitions/online.html>]

Wśród wystaw wirtualnych tworzonych przez biblioteki zagraniczne znajdziemy zarówno te będące tylko przeniesieniem wystawy rzeczywistej, jaki i te utworzone wyłącznie na potrzeby Internetu. Niemniej imponuje mnogość zrealizowanych inicjatyw - w New York Public Library w dziale *Digital Library/Online Exhibitions* <http://www.nypl.org/research/calendar/oelist.cfm> zgromadzono ponad 40 linków do utworzonych w bibliotece wystaw internetowych, w National Library of Australia - 30, a we wspomnianej już University of Pennsylvania Library - 18. To tylko kilka z wielu przykładów. W dostępnych on-line wystawach zachwyca bogactwo komentarzy i zamieszczonych eksponatów, staranność wykonania, dojrzałe koncepcje plastyczne oraz profesjonalizm w wykorzystywanych stosowanych narzędziach informatycznych. Charakterystyczne jest, że w

tworzeniu i rozwijaniu wystaw wirtualnych nie przeszkodziło coraz bardziej powszechne powstawanie bibliotek cyfrowych czy cyfrowych kolekcji tematycznych, co więcej - stają się ich cenną częścią.

Rys. 2. Strona startowa wystawy wirtualnej Cook & Omai: The Cult of the South Seas
<http://www.nla.gov.au/exhibitions/omai/> utworzonej w National Library of Australia

O zainteresowaniu zjawiskiem wystaw wirtualnych, jego rozmiarach oraz popularności wśród bibliotek (i nie tylko) może świadczyć fakt, że już w 1995 r. uruchomiono serwis *Library and Archival Exhibitions on the Web* <http://www.sil.si.edu/SILPublications/Online-Exhibitions/>. Obecnie prowadzony jest przez the Smithsonian Institution Libraries w Waszyngtonie. Serwis ten gromadzi informacje (linki) o dostępnych on-line wystawach, utworzonych przez instytucje niekomercyjne, zwłaszcza przez biblioteki, archiwa i instytucje historyczne. Zasięg przedsięwzięcia jest międzynarodowy oraz wielojęzyczny. Dotychczas zostały tu zarejestrowane 4372 wystawy z całego świata^[3]. Serwis można przeszukiwać poprzez tytuł, przedmiot wystawy lub nazwę instytucji, która jest twórcą ekspozycji internetowej. Z polskich instytucji Archiwum Państwowe w Gdańsku zgłosiło do serwisu prezentację internetową *Zjazdu Hanzy - wystawa dokumentów, towarzysząca Zjazdowi Nowej Hanzy w Gdańsku - Galeria Ratusza Staromiejskiego*, 12 czerwca - 6 lipca 1997. W serwisie nie ma jednak informacji o polskich ekspozycjach cyfrowych.

Zresztą poszukiwanie polskich inicjatyw w tym zakresie jest trudne - krajowe serwisy bibliotekarskie gromadzą i udostępniają informacje przede wszystkim o programach digitalizacji zbiorów i o coraz liczniej powstających bibliotekach cyfrowych. Dane o wystawach wirtualnych można odnaleźć wyłącznie poprzez żmudne przeglądanie witryn internetowych poszczególnych bibliotek. Przeprowadzone na potrzeby niniejszego artykułu przeszukiwania wykazały, iż idea tworzenia ekspozycji cyfrowych nie jest obca polskim placówkom. Na stronach internetowych bibliotek zarówno publicznych, jak i akademickich czy naukowych coraz częściej można odnaleźć wystawy wirtualne. Przeważają te będące dokumentacją czy przeniesieniem wystaw tradycyjnych, ale również spotkać można zaprojektowane wyłącznie na potrzeby Internetu. W Bibliotece Narodowej w 2001 r. została stworzona wystawa wirtualna stanowiąca kontynuację tradycyjnej ekspozycji pt. *Autografy, rysunki i grafika Cypriana Norwida w zbiorach Biblioteki Narodowej*. Oryginalne eksponaty w dostępne były dla publiczności jedynie przez trzy dni (27-28 lutego, 1 marca 2001 roku). Inicjatywa ta, jak to określiła jedna z kuratorek wystawy, była *spontaniczna, wynikała z chęci [...] jak najszerzego spopularyzowania znajdującej się w Bibliotece Narodowej spuścizny tego wielkiego artysty*^[4].

Wraz z upływem czasu i pojawianiem się coraz wyższej jakości oprogramowania pozwalającego na zastosowanie ciekawszych sposobów prezentacji, autorzy tej ekspozycji wirtualnej podjęli decyzję o usunięciu jej z witryny BN. Jednocześnie rozpoczęto prace nad nowym, znacznie szerszym projektem strony norwidowskiej, obejmującej także mniej znane dzieła artysty. Obecnie na stronie WWW Biblioteki Narodowej zamieszczona jest tylko jedna wystawa

wirtualna, dostępna w dziale *Zasoby cyfrowe/Wystawy wirtualne*, jak również ze strony Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona. Została ona stworzona od początku wyłącznie na potrzeby Internetu. Zaprezentowane zostały na niej zdigitalizowane zbiory prasy tajnej z okresu powstania styczniowego <http://www.bn.org.pl/powstaniestyczniowe/>. Zamieszczono też obszernie komentarze wprowadzające w tematykę powstania styczniowego i prasy tajnej oraz przybliżające historię każdego tytułu. Ponadto stworzono możliwość bezpośredniego dostępu do opisów bibliograficzno-katalogowych, a także zebrano informacje o innych prezentowanych w sieci dokumentach i pamiątkach z okresu powstania styczniowego. Obecnie na wystawie prezentowanych jest tylko kilka tytułów prasy tajnej, mamy jednak nadzieję, że prace digitalizacyjne, którymi został objęty cały zbiór czasopism tajnych, jak również liczne odezwy, obwieszczenia, ulotki i inne materiały umożliwią w przyszłości stworzenie pełniejszej kolekcji zasobów Biblioteki Narodowej związanych z powstaniem styczniowym.

Ciekawym przykładem jest także Książnica Cieszyńska <http://www.kc-cieszyn.pl/pl/index.html>, która na bazie doświadczeń przy tworzeniu Cieszyńskiej Biblioteki Wirtualnej podjęła działania poszerzające ofertę Książnicy w zakresie popularyzacji i edukacji regionalnej. Utworzono, w ramach - jak to określili sami twórcy - *eksperymentu*^[5], wirtualne odpowiedniki wystaw tradycyjnych zorganizowanych przez bibliotekę w latach 2002-2003. Zdigitalizowano eksponaty prezentowane na wystawach: *O konserwacji zbiorów w Książnicy Cieszyńskiej*, *Zaolzie 1938*, *Cieszyńscy Legioniści*, a następnie przygotowano atrakcyjne graficznie cyfrowe prezentacje. W każdej z nich zastosowano taką samą koncepcję układu zawartości oraz rozwiązania funkcjonalne, różna jest natomiast kolorystyka i opracowanie graficzne. Informacje o ekspozycjach zamieszczono na głównej stronie internetowej Książnicy Cieszyńskiej w dziale: *Wystawy wirtualne*.

Na stronach WWW bibliotek uniwersyteckich coraz częściej spotkać można ekspozycje internetowe, dostępne przeważnie w wyodrębnionych działach gromadzących informacje o działalności wystawienniczej danej placówki. Większość z nich jest jednak tylko przeniesieniem tradycyjnych wystaw mających miejsce w bibliotece, czasami ograniczonych do krótkich wizualno-tekstowych informacji, choć można też natknąć się na obszernie ekspozycje internetowe. Przykładem może być Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, gdzie na stronie głównej internetowej tej placówki znajduje się dział *Galerie i wystawy (Wirtualne galerie i wystawy)* <http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/galerie.php>). Obecnie zamieszczono tam informacje o czterech wystawach^[2]: *Zabytki Kartografii Polskiej - ze zbiorów BG UMCS (wystawa w ramach Lubelskiego Festiwalu Nauki 2000)* <http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/mapy/>, *Plakat Polski 1899-1945 (informacje o wystawie)* <http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/plakat/>, *Galeria exlibrisów bibliotecznych Zbigniewa Józwiaka* <http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/exlibris/exlibr.htm>, wystawa *Podążając za Herlingiem... (z archiwum)* <http://priam.umcs.lublin.pl/umcs/herling/herling.html>. Wśród nich na uwagę zasługują dwie inicjatywy: *Zabytki Kartografii Polskiej* oraz *Podążając za Herlingiem*.

Zabytki Kartografii Polskiej to strona informująca o odbywającej się w bibliotece w dniach 18-22 września 2006 r. tradycyjnej wystawie, współtworzonej przez Bibliotekę Główną UMCS oraz Muzeum UMCS poświęconej najciekawszym zabytkom kartograficznym XVI-XX w. Na stronie tej znaleźć można krótkie omówienie wystawy tradycyjnej, w tabeli w układzie chronologicznym wymieniono 26 eksponatów. Dziesięć reprezentatywnych dla poszczególnych epok map zostało zdigitalizowanych i zaprezentowanych na stronie. Są wśród nich, m.in. mapa Sarmacji J. Hontera z 1578 r. oraz mapa Polski N. Sansona z 1642 roku.

Podążając za Herlingiem... (z archiwum) - prezentacja przygotowana w 1997, to zdecydowanie najciekawszy element w dziale *Wirtualne wystawy i galerie*. Jest to prezentacja przemyślana merytorycznie, o jasnej koncepcji artystycznej, skonstruowana logicznie i przejrzysta. Zamieszczono w niej wiele ciekawych fotografii ilustrujących cztery etapy życia Herlinga-Gruzińskiego. Strona ta, choć skromna, posiada wszystkie niezbędne elementy, takie jak m.in. komentarze wprowadzające, opisy eksponatów, które sprawiają, że zasługuje ona na miano wystawy internetowej.

PODĄŻAJĄC ZA HERLINGIEM...

Co nazywamy ewokacją, cofaniem się w czasie, jest próbą zobaczenia na nowo, po raz drugi świata w jego postaci przedustawnej. Więc w domku nad stawem, (...) powstawał Świat z Pierwszych Elementów (...)

Dopiero później otwiera się "rzeczywistość", a wraz z nią spychane są gdzieś głęboko jasnowidzenia, naiwne symbole, zaklęcia magiczne. I całe dojrzałe życie tęskni się do tej jedyności, tajemniczości, czystości spojrzenia, które odbywa się bez słów, aż do swego niepowrotnego zniknięcia. Niepowrotnego? Powroty zdarzają się niekiedy wielkim pisarzom, twórcom mitów.

Gustaw Herling-Grudziński, *Dziennik pisany nocą 1973-1979*

Za myślowy punkt wyjścia posłużyła rozszerzona interpretacja słów z "Dziennika pisanego nocą".
Dokonując retrospekcji posłużyliśmy się schematem quasi-geograficznym Ryszarda Przybylskiego:

Północ

- w perspektywie cierpienia, przesłanie z "innego świata"

Miedzy północą a południem

- edukacja europejska, pytanie o sens cierpienia

Rys. 3. Podążając za Herlingiem... - strona główna wystawy

Na uwagę zasługuje działalność również Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego. Na stronie internetowej tej placówki, w dziale Wystawy znaleźć można obszerną wirtualną dokumentację wystaw tradycyjnych organizowanych przez bibliotekę w latach 1997-2006 http://www.bu.uz.zgora.pl/bu/pl/o_wystawy.htm. Zazwyczaj zamieszczone są tu informacje tekstowe o wystawie wraz z fotografiami gablot, plansz i eksponatów. Dla prezentacji niektórych ekspozycji stworzono specjalne pokazy w programie PowerPoint. W sumie użytkownik może odnaleźć tu prawie trzydzieści aktywnych linków prowadzących do opisów poszczególnych wystaw. Warto nadmienić, że Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego jest twórcą Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej, gdzie w dziale Wystawy zaprezentowano trzy ekspozycje wirtualne <http://zbc.uz.zgora.pl/dlibra/exhibitions/>. Dwie z nich są cyfrowym przeniesieniem wystaw tradycyjnych: *Cud, który z łaski Boga narodził się w Salzburgu - 250 rocznica urodzin Wolfganga Amadeusza Mozarta - wystawa (październik-listopad 2006)* oraz *Jubileusz Profesora Joachima Benyskiewicza: wystawa zorganizowana z okazji jubileuszu 70-lecia urodzin i 50-lecia pracy zawodowej (wrzesień-październik 2006)*, które obszernie udokumentowane zostały również w wyżej przedstawionym serwisie. Niestety, zabrakło powiązań (linków) pomiędzy tymi inicjatywami. Trzecia z zamieszczonych w ZBC wystaw pt. *Gorzów Wielkopolski na starych pocztówkach* została utworzona z publikacji znajdujących się w tej bibliotece cyfrowej. I choć prezentowane cyfrowe eksponaty są bardzo atrakcyjne wizualnie, zabrakło komentarza wyjaśniającego ideę ekspozycji czy choćby uzasadniającego wybór obiektów, nie wspominając o podpisach.

Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wałbrzychu, podobnie jak Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego, również prowadzi bardzo szeroką działalność internetowej dokumentacji wystaw tradycyjnych organizowanych przez Galerię Książki <http://www.atlanty.walbrzych.pl/gk/>. W Galerii prezentowane są osiągnięcia dawnej i współczesnej sztuki książki oraz tematy z pogranicza literatury i sztuki (zwłaszcza grafiki, rysunku i fotografii). Na stronie internetowej wirtualnie przedstawiono ponad 20 wystaw lat 2001-2006 (informacje z lat 1996-2000 przedstawiono jedynie w formie spisu). Każda z tych prezentacji jest doskonale opracowana plastycznie i graficznie. Znajdują się tu opisy ekspozycji, zdjęcia z sal wystawowych i gablot, jak również prezentowane są zdigitalizowane obiekty wystawowe.

Analizując zjawisko obecności w polskich bibliotekach wystaw wirtualnych, nie sposób pominąć ekspozycji internetowych dostępnych w bibliotekach cyfrowych budowanych na platformie *dLibra*. Oprogramowanie to umożliwia tworzenie wystaw tematycznych na bazie publikacji zamieszczonych już w bibliotece. Twórca takiej wystawy może dowolnie układać i łączyć obiekty oraz opatrzyć ekspozycję własnym komentarzem. Z działających obecnie trzynastu^[6] bibliotek cyfrowych opartych na systemie *dLibra*, dziewięć z nich wykorzystuje taką funkcjonalność tego oprogramowania^[7]. Wśród tych, którzy oferują taki sposób prezentacji zasobów, zaobserwować można różnice w rozumieniu idei wystawy wirtualnej. Zdarzają się interesujące ekspozycje tematyczne, opatrzone słowem wstępnym, charakteryzujące się starannym doбором obiektów - ale brak informacji szczegółowej kierującej uwagę użytkowników na ciekawe eksponaty (np. Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa

Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego). Czasami wystawa jest wyłącznie prezentacją szczególnie cennego, pojedynczego dzieła lub jego fragmentów (np. Księgozbiór Wirtualny Federacji FIDES, Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej, Jeleniogórska Biblioteka Cyfrowa), a niekiedy - to jedynie dokumentacja fotograficzna ekspozycji tradycyjnej (Małopolska Biblioteka Cyfrowa). Tylko przy jednej wystawie, dostępnej w Bibliotece Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego pt. *Arcydzieła ekslibrisu europejskiego końca XIX i początku XX wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, zastosowano funkcję oprogramowania dLibra umożliwiającą tworzenie komentarzy do wystaw. W przypadku pozostałych ekspozycji informacje zamieszczone są już w samej prezentacji. Aby wiedzieć, co to za wystawa, trzeba najpierw ją uruchomić - co często, ze względu na zastosowane formaty, bywa kłopotliwe dla użytkownika.

Oglądając wystawy prezentowane w bibliotekach cyfrowych, odczuwa się brak celowych, edukacyjnych komentarzy wprowadzających w tematykę ekspozycji czy wyjaśniających ideę ich utworzenia, a przede wszystkim szczegółowych informacji o poszczególnych eksponatach. W sposobie prezentacji wystaw wirtualnych panuje duża dowolność i różnorodność w wyborze stosowanych w tym celu formatów, najczęściej wykorzystywane są: PDF, DjVu oraz JPEG.

Rys. 4. Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego - wystawy
<http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/exhibitions>

W nowym nurcie myślenia o wystawiennictwie, także tym bibliotecznym, idealnym narzędziem okazuje się Internet. Umożliwia on bowiem oderwanie się od tradycyjnej przestrzeni biblioteki i od tradycyjnej formy prezentowania eksponatów, zawieszanych zazwyczaj na ścianach czy zamkniętych w gablotach. Wystawy realizowane dzięki internetowi mogą znaleźć się w "zasięgu ręki", dostępne są przez całą dobę, z każdego miejsca na świecie, w zaciszu domowym tak, że nie trzeba przełamywać nawet *lęku przed biblioteką*. Tworzenie wystaw w cyberprzestrzeni, może więc, paradoksalnie, sprzyjać budowaniu lepszej więzi czytelnika z biblioteką, a także zjednywać dla biblioteki nowych użytkowników. Zaletą wystaw wirtualnych jest brak ograniczeń wynikających z praw fizyki. Uwolnienie się od nich jest szczególnie cenne w przypadku prezentowania zbiorów bibliotecznych. Zwiedzając tradycyjną wystawę w bibliotece, możemy na niej zobaczyć ograniczoną liczbę eksponatów, co zdeterminowane jest wielkością sali wystawowej, liczbą gablot, a także możliwościami zabezpieczenia ich przed kradzieżą. Na salach wystawowych zobaczyć można jedynie okładkę książki, czasopisma, ewentualnie dwie wybrane strony, na których zostały otwarte. Internet umożliwia obejrzenie wszystkich stron obiektów, zapewniając w ten sposób dostęp do całego tekstu czy ilustracji, które na wystawie tradycyjnej mogą być prezentowane wyłącznie selektywnie. Duże korzyści można odnieść również, prezentując w postaci cyfrowej fotografie wykonane techniką dagerotypii. Obraz dagerotypu z czasem blaknie i szczegóły, które na skutek naturalnego starzenia się materiału są już niewidoczne gołym okiem, można wydobyć dzięki technikom cyfrowym. Na wystawach

internetowych warto też zamieszczać pliki muzyczne oraz wideo, które nie są powszechnie udostępniane przez biblioteki cyfrowe.

Wiele bibliotek zagranicznych tworzy profesjonalne, na bardzo wysokim poziomie artystycznym wystawy, pomimo tego, że posiadają dobrze funkcjonujące biblioteki cyfrowe. Co więcej, w witrynach internetowych tych bibliotek często istnieje cały, wyodrębniony dział wystaw *Online Exhibitions*, *Virtual Exhibitions*, gdzie znajdują się linki nawet do kilkudziesięciu różnych projektów. Programy digitalizacji zbiorów i ich prezentacji poprzez biblioteki cyfrowe, nie wykluczyły zatem wystaw internetowych, a wręcz przeciwnie - wystawy internetowe i biblioteki cyfrowe mogą wzajemnie się wspomagać i uzupełniać. O ile w przypadku biblioteki cyfrowej możliwe jest masowe udostępnienie w pełni przeszukiwalnych zbiorów, o tyle wystawa wirtualna pozwala wyeksponować w tych zbiorach rzeczy najcenniejsze. Internetowa wystawa doskonale wzbogaca zatem witrynę biblioteki o element edukacyjny, poznawczy i popularyzatorski.

Analiza przykładów wirtualnych wystaw tworzonych przez biblioteki polskie skłania do refleksji, że nie jest to popularna i powszechna działalność. Istniejące ekspozycje internetowe są skromniejsze plastycznie od wystaw realizowanych np. w bibliotekach australijskich czy amerykańskich. O ile realizacją wystaw wirtualnych za granicą zajmują się specjalne zespoły pracowników biblioteki, powołane na stałe wyłącznie do tego, a niekiedy tworzą je specjalizujące się w tym firmy zewnętrzne, o tyle w Polsce są to często autorskie projekty pracowników, którzy realizują je niejako na uboczu swoich podstawowych obowiązków. Tworzenie wystawy w Internecie może być szansą dla małych bibliotek lokalnych. Warto zdać sobie sprawę, że nie każda biblioteka może lub powinna tworzyć własną bibliotekę cyfrową. Dzięki wystawom internetowym nawet bardzo małe placówki mogą zaprezentować swoje najciekawsze zbiory, zaistnieć nie tylko w lokalnej społeczności, ale także budować swój wizerunek jako instytucji nowoczesnej i dobrze zaspokajającej potrzeby swoich użytkowników.

Przypisy:

[1] WANDEL, A. Wystawy wirtualne - nowa forma popularyzacji książki i bibliotek (na przykładzie stron www bibliotek francuskich). In *Oblicza kultury książki*. Wrocław: Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005, s. 211-225.

[2] Tamże, s. 212-213.

[3] Stan z 29 listopada 2006 r.

[4] RACZKOWSKA, K. Jest sztuka jedna... *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej* 2003, nr 2, s. 35.

[5] SZELONG, K. Dygitalizacyjne wprawki w Książnicy Cieszyńskiej. In *Dygitalizacja zbiorów bibliotecznych*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2006, s. 106.

[6] Obecnie oprogramowanie dLibra wykorzystywane jest w 15 publicznie dostępnych bibliotekach cyfrowych. W analizie nie ujęto dwóch: Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polna, w której nie uruchomiono opcji tworzenia wystaw, oraz Biblioteki Cyfrowej Projektu dLibra.

[7] Stan z 13 listopada 2006 r.

Nie tylko biblioteka cyfrowa ? - rzecz o bibliotecznych wystawach wirtualnych / Danuta Murzynowska, Joanna Potęga// W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 11/2006 (81) grudzień/styczeń. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2007. - Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2007/81/murzynowska_potega.php. - Tyt. z pierwszego ekranu. - ISSN 1507-7187